

**NOTES METODOLÒGIQUES
SOBRE LA CONSTRUCCIÓ DEL CORPUS FIX D'AMPER
EN EL CAS D'UNA LLENGUA SENSE ESTÀNDARD ORAL**

**METHODOLOGICAL NOTES ON THE PREPARATION OF THE
AMPER ACTED-SPEECH CORPUS FOR LANGUAGES WITHOUT
AN ORAL STANDARD FORM**

PAOLO ROSEANO

Universitat de Barcelona & University of South Africa

paolo.roseano@ub.edu

Artículo recibido el día: 24/04/2017

Artículo aceptado definitivamente el día: 15/05/2017

Estudios de Fonética Experimental, ISSN 1575-5533, XXVI, 2017, pp. 283-309

RESUM

L'objectiu d'aquest article és presentar algunes observacions metodològiques sobre la construcció del corpus fix d'AMPER (Atles Multimèdia de Prosòdia de l'Espai Romànic) en el cas de llengües que, com la majoria de les llengües romàniques regionals de la península italiana, no disposen d'un estàndard oral. Gràcies a l'experiència de recollida de dades prosòdiques de la llengua friülana, ha quedat clar que per a confegir aquest tipus de corpus en cas de llengües sense estàndard oral s'han de tenir en compte diferents aspectes de la variació diatòpica (bàsicament, el lèxic, la fonètica segmental, la morfologia i la sintaxi). A més de tenir un coneixement previ sòlid dels diferents dialectes, en aquest procés és crucial poder comptar amb la col·laboració d'informants locals –parlants nadius dels dialectes que es volen estudiar– que puguin ajudar els recercadors a l'hora de predisposar les frases del corpus en qüestió.

Paraules clau: *metodologia, AMPER, corpus fix, friülà.*

ABSTRACT

The aim of this article is to present some methodological remarks about how the AMPER (Multimedia Atlas of Romance Prosody Space) acted-speech corpus should be designed in the case of languages that, like most of the Romance regional languages of the Italian Peninsula, do not have a standard oral form. Thanks to the experience gathered while collecting prosodic data for Friulian, it has become clear that for this type of languages the preparation of the acted-speech corpus requires the researcher to take into account various aspects of diatopic variation (basically lexicon, segmental phonetics, morphology and syntax). In addition to a solid prior knowledge of such aspects in the different dialects, the researcher will also need the co-operation of local informants (native speakers of the dialects to be studied) that can help him/her to prepare the sentences of the corpus in question.

Keywords: *methodology, AMPER, acted-speech corpus, Friulian.*

1. EL PROJECTE AMPER I ELS SEUS CORPUS

El projecte AMPER (Atlas Multimèdia de Prosòdia de l'Espai Romànic) es va plantejar com a idea en un treball del Dr. Michel Contini presentat al Nazioarteko Dialektologia Biltzarra Agiriak celebrat a Bilbao l'any 1991 (Contini, 1992). Uns anys més tard, AMPER va començar a prendre forma i a obtenir els primers resultats (Romano, 2001; Contini *et al.*, 2003). La realització de dues tesis doctorals sota la direcció del Dr. Contini va ser clau per a l'avenç del projecte en els primers temps. Els seus autors van ser el Dr. Antonio Romano, que va treballar sobre la prosòdia del salentí (Itàlia) el 1999, i el Dr. Jean-Pierre Lai, que en la seva tesi –llegida el 2002– va treballar la parla de Nuoro, a Sardenya.

Actualment, AMPER és un projecte de recerca prosòdica coordinat internacionalment per la Universitè Stendhal-Grenoble 3 i la Universitat de Turin, a través dels professors Michel Contini i Antonio Romano (Contini, 2005; Romano *et al.*, 2005). El projecte pretén aportar una sèrie de recursos didàctics i de recerca pel que fa a la prosòdia de diferents varietats de les llengües romàniques. Els aspectes prosòdics considerats són l'entonació, la durada de les vocals i la seva intensitat. A partir d'aquests elements s'obtenen patrons geoprosòdics que contribueixen a formar un atlas multimèdia posat a disposició del públic mitjançant internet.

El mateix projecte preveu que per a cada localitat escollida es recullin quatre tipus de corpus: un corpus lliure (que generalment consisteix en una narració espontània per part de l'informant), un corpus induït mitjançant un *map task*, un corpus de frases d'ús comú obtingudes mitjançant una enquesta de situacions (salutacions, etc.) i un corpus fix, format per frases declaratives i interrogatives absolutes que contenen paraules oxítones, paroxítones i proparoxítones a cada posició sintàctica (tret del verb) (Romano, 2001; Romano *et al.*, 2005), aconseguit mitjançant elicitació textual. Òbviament, en el cas de les llengües que no presentant totes les posicions accentuals que s'han esmentat, el corpus només inclou els accents adients (per exemple, en francès septentrional només s'enregistren paraules agudes; en català rossellonès, només agudes i planes).

La preparació de les frases que conformen el corpus fix és una de les fases metodològiques més importants que es duen a terme abans de la gravació de les dades. Per a les llengües –com el romanès o l'italià– que disposen d'una forma oral estàndard (encara que amb diferències regionals) la preparació del corpus fix és relativament senzilla, ja que es podran fer servir les mateixes frases a tot el domini lingüístic. El cas de les llengües que no disposen d'un estàndard escrit però no pas

d'un estàndard oral –com el sard o el friülà (Roseano, 2010)– és força més complex, ja que pràcticament els investigadors es veuen obligats a preparar un corpus fix per a cada dialecte.

Aquest treball té l'objectiu de presentar una explicació dels criteris i dels mètodes que s'han emprat per a la construcció de les frases del corpus fix friülà (Roseano, 2012), amb la finalitat de proporcionar indicacions que puguin resultar útils a l'hora de confeccionar els corpus d'altres llengües que presentin la mateixa falta d'un estàndard oral, com són, entre d'altres, totes les llengües romàniques regionals de la península italiana (com ara el vènet, l'emilià-romanyol, el lligur, el llombard, el piemontès, el napolità i el sicilià, entre d'altres).

A l'apartat 2 es presenten els trets característics mes importants del friülà, mentre que a la secció següent, la tercera, es presenten les característiques dels diferents dialectes del friülà que poden afectar la construcció del corpus. A l'apartat 4 s'explica com s'ha construït el corpus per a cada dialecte. Finalment, a la secció 5, es presenten unes reflexions finals.

2. CARACTERÍSTIQUES GENERALS DEL FRIÜLÀ

El friülà (o friülès) és una llengua retoromànica que és parlada per unes 500.000 persones (Picco, 2001) a Friül, que és un país del nord-est d'Itàlia, actualment dividit des del punt de vista administratiu entre la regió autònoma de Friül - Venècia Júlia i una petita part de la regió de Vènet. Els dialectes del friülà es poden dividir en tres grups, definits a partir de trets fonètics i lèxics (Frau, 1984; Francescato, 1966; Vicario, 2007; Roseano, 2015):

1. El centreoriental, que inclou la part occidental de la província de Gorizia i la major part de la província d'Udine). El grup centreoriental està dividit en dues subàrees principal: la central i l'oriental. Històricament, el friülà central és la varietat que, almenys des del segle XVI, ha gaudit d'un prestigi major i que ha funcionat com a centre d'irradiació de diferents innovacions (Francescato, 1966; Vicario, 2005).
2. El septentrional o *cjargnel*, que en realitat és un conjunt de parles força diversificades de la part septentrional de la província d'Udine. El friülà septentrional, juntament al friülà centreoriental, conforma el grup dialectal que tradicionalment s'anomena *furlan dicà da la aghe* (literalment 'friülà d'aquest costat del riu [Tagliamento]').

3. L'occidental, parlat a bona part de la província de Pordenone i a alguns ajuntaments de la província de Venècia. El friülà occidental també és conegut com *furlan dilà da la aghe* (literalment 'friülà de l'altre costat del riu [Tagliamento]').

La figura 1 il·lustra la divisió dialectal segons els estudis tradicionals de dialectologia friülana (Frau, 1984; Francescato, 1966; Roseano, 2015).

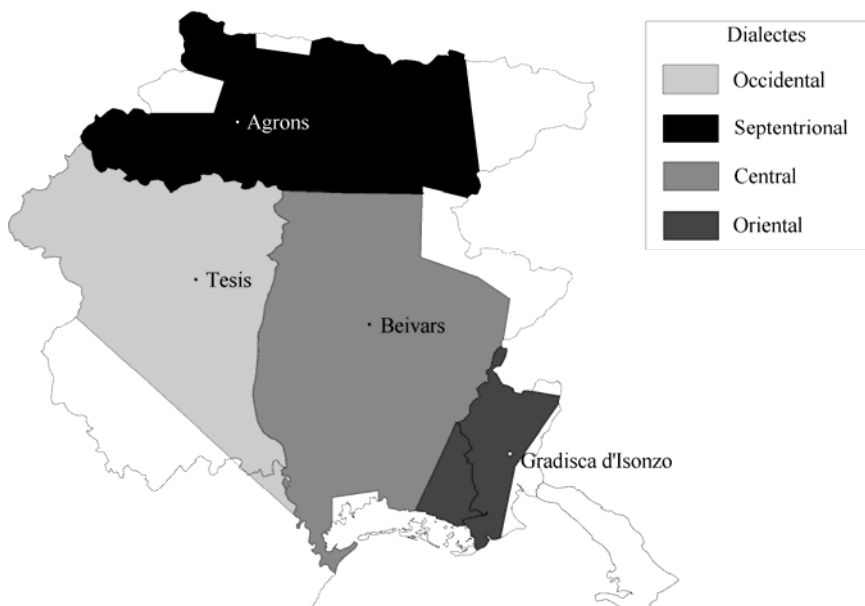

Figura 1. *Mapa dialectal de Friül amb els punts d'enquesta AMPER indicats.*

2.1. Característiques fonètiques generals del friülà

El friülà presenta unes característiques fonètiques i sintàctiques que s'han de tenir en compte en el moment d'estudiar-ne la prosòdia. A continuació es presenta un resum dels trets més importants per la transcendència que tenen a l'hora de la creació del corpus per a aquest treball. Es presentaran primer les característiques generals del friülà, i després s'aprofundirà en l'anàlisi dialecte per dialecte.

L'accent tònic en friülà és lliure i la seva posició té valor distintiu. En una paraula fonològica, la síl·laba accentuada pot ser l'última, la penúltima, l'antepenúltima, l'anterior a l'antepenúltima o fins i tot l'anterior a aquesta (taula 1). Tot i que l'accent és lliure, hi ha limitacions que tenen a veure amb la morfologia. Per exemple, és important notar que en friülà no existeix cap nom patrimonial esdrúixol masculí, tots els noms patrimonials esdrúixols són femenins. Aquesta característica, aparentment marginal, tindrà força importància en el moment en què es construirà el corpus (Apartat 4).

Síl·laba tònica	Exemple	Transcripció	Traducció
... 'σ	<i>cjazaràs</i>	[caka'ras]	parlés
... 'σσ	<i>cjazaris</i>	[ca'karis]	parles
... 'σσσ	<i>cjazaris</i>	['cakaris]	rumors

Taula 1. Posicions més freqüents de l'accent tònic.

Des del punt de vista dialectològic, no hi ha cap diferència important entre les varietats pel que fa a la posició dels accents. Una diferència, que de tota manera no afecta a la redacció del corpus utilitzat en aquesta recerca, és que en les varietats centreorientals i occidentals els verbs no poden ser esdrúixols (tret d'alguns manlleus de l'italià com *telefonâ* 'telefonar' o *dedicâ* 'dedicar'), mentre que a les varietats de friülà *cjargnel* ho poden ser també en el cas de verbs patrimonials (com *niçulâ* 'bressolar').

El sistema vocàlic del friülà presenta una cohesió interdialectal en el nivell fonològic i una diferenciació interdialectal força marcada en el nivell de la realització fonètica. El friülà, en general, és conegut entre els lingüistes sobretot perquè és una de les poques llengües romàniques que presenten una oposició fonològica molt productiva entre vocals llargues i breus. Aquesta oposició entre vocals breus i llargues dóna lloc a tota una sèrie de parelles mínimes (taula 2).

Aquesta oposició fonològica entre vocals llargues i breus és coneguda a la majoria de les varietats del friülà, però s'ha de tenir en compte que alguns dialectes no la tenen i que els dialectes que la presenten realitzen fonèticament de maneres força diferents les vocals fonològicament llargues. Tot i això, com que per al corpus friülà d'AMPER s'ha decidit incloure només vocals fonològicament breus, aquestes diferències de durada no són rellevants per a la construcció del corpus.

Paraula amb vocal breu			Paraula amb vocal llarga		
Exemple	Transcripció	Traducció	Exemple	Transcripció	Traducció
<i>mil</i>	[ˈmil]	mil	<i>mîl</i>	[ˈmi:l]	mel
<i>ret</i>	[ˈret]	recte	<i>rêl</i>	[ˈre:t]	xarxa
<i>me</i>	[ˈmɛ]	mi ¹	<i>mê</i>	[ˈmɛ:] ²	meva
<i>lat</i>	[ˈlat]	llet	<i>lât</i>	[ˈla:t]	anat
<i>dos</i>	[ˈdɔs]	dos ³	<i>dôs</i>	[ˈdɔ:s]	dues
<i>vot</i>	[ˈvot]	vuit	<i>vôt</i>	[ˈvo:t]	nota
<i>brut</i>	[ˈbrut]	lleig	<i>brût</i>	[ˈbru:t]	nora

Taula 2. Exemples de parelles mínimes de vocals llargues i breus (en friülà septentrional d'Agrons).

	Bilabial	Labio dental	Dental	Alveolar	Postalveolar	Palatal	Velar	Labiodental
Nasal	m			n		ɲ		
Oclusiva	p b		t d			c ɟ	k g	
Africada				ts dz	tʃ dʒ			
Fricativa		f v		s z				
Aprox.						j		w
Ròtica				r				
Lat. apr.				l				

Taula 3. Sistema consonàntic del friülà central.

El sistema consonàntic del friülà no varia gaire entre els dialectes. De fet, tots els dialectes tenen les mateixes nasals, ròtiques, laterals i aproximants. Pel que fa a la resta de consonants (és a dir oclusives, fricatives i africades), els sons labials, labiodentals i els velars són els mateixos a tota l'àrea de parla friülana, mentre que existeixen diferències interdialectals pel que fa als sons dentals, postalveolars i

¹ Pronom personal objecte de primera persona singular.

² L'adjectiu/pronom possessiu femení de primera persona singular [ˈmɛ:] 'meva' és, des del punt de vista diacrònic, el resultat d'un procés de coalescència: MEA > *MIA > [ˈmɛ:].

³ Forma plural del nom de la nota musical *do*.

palatals. De tota manera, com que el corpus AMPER és de tipus suprasegmental, aquestes diferències segmentals no són rellevants. A la taula 3 són presentats els fonemes consonàntics del friülà central, que és considerat el model de pronúncia més prestigiós i més proper a la llengua escrita estàndard.

2.2. Característiques morfosintàctiques generals del friülà

Entre els aspectes morfològics i morfosintàctics, n'hi ha dos que són importants per a la construcció del corpus i per entendre el paper que hi tenen les diferències interdialectals: la formació del femení i la funció del pronoms personals subjecte àtons.

En friülà, en general, existeixen dues grans classes morfològiques⁴ de noms pel que fa a la formació del femení. La primera classe de substantius i adjectius és formada per les paraules que afegeixen a l'arrel del nom un morfema vocàlic que, depenent del dialecte, pot ser [+e], [+a] o [+o], mentre que la marca de masculí és [+Ø]. La segona classe conté substantius i adjectius que tenen [+Ø] com a marca tant del masculí com del femení singular. De la segona classe, en formen part tots els noms i adjectius que acaben:

1. en vocal tònica llarga diferent de [u:] seguida per [l],
2. en vocal àtona breu seguida per [l], només en alguns dialectes,
3. en els morfemes [+ 'ent], [+ 'ant] i [+ 'int] (és a dir, en termes diacrònics, en paraules que deriven de participis presents llatins), només en alguns dialectes.

Tots els noms i adjectius que no tenen les terminacions que s'acaben d'esmentar formen part de la primera classe.

L'aspecte important d'aquesta divisió en classes és que és diferent d'una varietat a l'altra. El que passa és que a algunes de les varietats que ens interessin per a aquesta recerca formen part de la segona classe les paraules indicades als punts 2) i 3) del llistat anterior. Això vol dir que en aquestes varietats hi ha adjectius femenins aguts que tenen la vocal tònica breu. Als dialectes orientals, per contra, les paraules indicades al punt 3) del llistat anterior formen part de la primera

⁴ En realitat, la primera classe és més articulada internament però, per a les finalitats d'aquest treball, es pot considerar homogènia. Ens concentrarem, de fet, més aviat en la segona classe.

classe, que té com a marca del femení [+e] (o [+a], segons el dialecte). Això implica que a les varietats orientals no existeixen tots els adjectius femenins aguts amb vocal breu de les altres varietats, la qual cosa és fatal, perquè, ja que en friülà els noms esdrúixols patrimonials només poden ser femenins, és més complicat tenir combinacions de substantiu esdrúixol amb vocal breu amb adjectiu agut amb vocal breu. Afortunadament, aquesta limitació pot ser evitada gràcies al fet que a les varietats orientals les vocals fonològicament llargues no existeixen, per tant es podran utilitzar com a expansions agudes dels noms femenins esdrúixols els adjectius del punt 1) del llistat anterior (que a les varietats septentrionals i centrals, per contra, no es podrien utilitzar perquè tenen la vocal llarga). L'únic inconvenient d'aquesta substitució forçosa és que les paraules que es fan servir als dos tipus de corpus (septentrional i central d'una banda, oriental i occidental de l'altra) han de ser força diferents, la qual cosa, però, en un estudi suprasegmental com aquest redueix l'inconvenient.

L'última característica del friülà que s'ha de tenir en compte en aquesta recerca és el fet que, a la majoria dels dialectes, la forma interrogativa és marcada sintàcticament. De fet, a tots els dialectes centrals, occidentals i septentrionals del friülà existeix una sèrie doble de pronoms personals subjecte: els tònic i els àtons (o clítics). El segon tipus de pronoms, que no és gaire comú entre les llengües romàniques, es troba en posició proclítica a les formes verbals declaratives i en posició enclítica a les formes verbals interrogatives (Vicario, 2005:62-63). Mentre que els pronoms personals subjecte tònic són pràcticament idèntics a totes les varietats, els respectius àtons són molt diferents entre una varietat i l'altra. A les varietats orientals de friülà no existeixen. A la taula 4 es presenten les formes proclítics i enclítics dels pronoms personals subjecte àtons en friülà estàndard.

	Pronom personal subjecte		
	tònic	àton proclític	àton enclític
1a pers. sing.	jo	o	o
2a pers. sing.	tu	tu	tu
3a pers. sing. m.	lui	al	al
3a pers. sing. f.	jê	e	e
1a pers. plur.	noaltris	o	o
2a pers. plur.	voaltris	o	o
3a pers. plur.	lôr	a	o

Taula 4. *Formes dels pronoms subjecte àtons (friülà estàndard).*

Com a norma general, els pronoms personals subjecte àtons són obligatoris, és a dir, han de ser expressats. De tota manera, si una forma verbal declarativa és

precedida per un pronom personal objecte o per un pronom reflexiu, no és obligatori utilitzar el pronom personal subjecte àton. Com es veurà més endavant, aquest aspecte morfosintàctic és crucial per preparar un corpus que permeti la comparació interdialectal. Uns exemples de totes les situacions possibles són continguts a la taula 5 (els pronoms personals subjecte àtons estan subratllats).

Forma		Exemple i traducció
Declarativa	sense pronoms reflexius	Jê <u>e</u> sune la ghitare. (<i>Ella toca la guitarra.</i>)
	amb pronom reflexiu i objecte	Jê mi sune la ghitare. (<i>Ella toca la guitarra per a mi.</i>)
	amb pronom reflexiu	La ghiatare si sune cui dêts. (<i>La guitarra es toca amb els dits.</i>)
Interrogativa	sense pronoms reflexius	Jê suni <u>e</u> la ghitare? (<i>Ella toca la guitarra?</i>)
	amb pronom reflexiu i objecte	Jê mi suni <u>e</u> la ghitare? (<i>Ella toca la guitarra per a mi?</i>)
	amb pronom reflexiu	La ghiatare si suni <u>e</u> cui dêts? (<i>La guitarra es toca amb els dits?</i>)

Taula 5. Frases amb pronoms personals subjecte àtons (friülà estàndard).

Finalment, cal subratllar que en friülà les frases interrogatives amb pronom subjecte enclític són neutres, mentre les interrogatives amb pronom subjecte proclític són reiteratives (Roseano *et al.*, 2015) i, per això, no se'n preveu la recollida en el marc del projecte AMPER.

3. CARACTERÍSTIQUES DIALECTALS DELS PUNTS D'ENQUESTA

Per a la recollida de dades de la part friülana del projecte AMPER s'han triat quatre punts d'enquesta, representatius de les quatre àrees dialectals principals del friülà.

Per al dialecte septentrional s'ha escollit com a punt d'enquesta Agrons, un poble alpí d'uns 45 habitants que forma part del terme municipal d'Ovaro, a la província d'Udine. La varietat de friülà que es parla a Agrons forma part del subdialecte *gartan*, un dels més conservadors de la zona. El seu conservadorisme fa que la

varietat d'Agrons sigui una de les més aptes per a representar les característiques generals de l'àrea septentrional.

En el cas del dialecte centreoriental, que està dividit en dues subàrees principal (la central i l'oriental), s'han escollit dos punts d'enquesta, representatius de les dues subàrees en qüestió. Beivars és un poble d'uns 1.500 habitants a la perifèria septentrional de la capital de Friül, la ciutat d'Udine, on es parla una varietat central de friülà. La parla de Bievars ha estat triada perquè presenta tots els trets que es consideren característics del friülà central. Gradisca d'Isonzo és un centre d'uns 6.500 habitants a la província de Gorizia, caracteritzat per la presència d'una varietat oriental de la mateixa llengua. En concret, és crucial destacar que a la parla de Gradisca s'observen totes les característiques fonètiques i fonològiques segmentals, així com els trets sintàctics que s'han descrit com a típics de la subàrea dialectal en qüestió.

Per a representar el dialecte occidental s'ha triat el poble de Tesis, un centre rural d'uns 450 habitants al mig de la zona dialectal en qüestió. El fet de trobar-se al centre de la zona dialectal implica, entre altres coses, que la parla de Tesis constitueix una varietat que representa de forma adequada totes les característiques lingüístiques de l'àrea.

3.1. El friülà d'Agrons (dialecte septentrional)

El primer dialecte que s'ha triat per a aquesta recerca forma part del grup *cjargnel*, és a dir, del conjunt septentrional de varietats del friülà.

Al friülà d'Agrons l'accent tònic és lliure i la síl·laba accentuada pot ser l'última, la penúltima, l'antepenúltima, l'anterior a l'antepenúltima o fins i tot l'anterior a aquesta (taula 6). Les últimes dues posicions accentuals són possibles també a paraules patrimonials, com ara el verb *niçulâ* 'bressolar'.

Síl·laba tònica	Exemple	Transcripció	Traducció
... 'σ	<i>cjacaràs</i>	[caka'ras]	parlés
... 'σσ	<i>cjcaras</i>	[ca'karas]	parles
... 'σσσ	<i>cjcaras</i>	['cakaras]	rumors
... 'σσσσ	<i>niçulilas</i>	['nitʃulilas]	bressola-les
... 'σσσσσ	<i>niçulinusas</i>	['nitʃulinuzas]	bressola-nos-les

Taula 6. Posicions de l'accent tònic en el friülà d'Agrons.

En relació amb la morfologia nominal, cal destacar que en el friülà d'Agrons existeixen dues grans classes per a la formació del femení. De la primera formen part les paraules que afegeixen [+a] a l'arrel del nom, mentre la marca de masculí és [+Ø]. La segona classe inclou els substantius i adjectius que tenen [+Ø] com a marca tant del masculí com del femení singular. En concret, la segona classe conté tots els noms i adjectius que acaben:

1. en vocal tònica llarga diferent d'[u:] seguida d'[l]
2. en vocal àtona breu seguida d'[l]
3. en els morfemes [+ent], [+ant] i [+int].

Pel que fa a la morfosintaxi pronominal i verbal, que és l'aspecte sintàctic que més conseqüències té per a la construcció del corpus, s'ha de recordar que el friülà d'Agrons té els pronoms personals subjecte clítics i que els utilitza bàsicament com el friülà estàndard (il·lustrat a la taula 4), amb algunes diferències (només morfològiques i no pas sintàctiques) degudes sobretot al fet que en el friülà d'Agrons els pronoms àtons de subjecte tendeixen a expressar diferències de gènere que en moltes altres varietats no són explícites (taula 7).

	Pronom personal subjecte		
	tònic	àton proclític	àton enclític
1a pers. sing.	['jo]	[i]	[o]
2a pers. sing.	['tu]	[tu]	[tu]
3a pers. sing. m.	['luj]	[al]	[al]
3a pers. sing. f.	['je:]	[a]	[a]
1a pers. pl.	['no:]	[i]	[o]
2a pers. pl. m.	['vwa:ti]	[i]	[o]
2a pers. pl. f.	['vwa:tas]	[i]	[o]
3a pers. pl. gen.	['lo:r]	[a]	[o]
3a pers. pl. m.	['lo:r]	[aj]	no existeix
3a pers. pl. f.	['lo:r]	[as]	no existeix

Taula 7. Pronoms personals tònic i àtons del friülà d'Agrons.

Com a exemplificació del funcionament dels pronoms personals subjecte àtons en el dialecte d'Agrons, es pot agafar el present d'indicatiu del verb regular *cjantâ* (cantar) (taula 8). Cal notar que en presència d'un pronom personal subjecte enclític es produeixen canvis a les vocals i les consonants d'algunes veus verbals. L'aspecte més important, de cara a la construcció del corpus, és el fet que a les formes interrogatives de tercera persona singular apareixen inevitablement diftongs.

	Forma declarativa		Forma interrogativa	
	Transcr. ortogràfica	Transcr. fonètica	Transcr. ortogràfica	Transcr. fonètica
1 ps	<i>i cjanti</i>	[i 'canti]	<i>cjantio?</i>	['cantjo]
2 ps	<i>tu cjantas</i>	[tu 'cantas]	<i>cjantistu?</i>	['canti]tu]
3 ps m	<i>al cjanta</i>	[al 'canta]	<i>cjantial?</i>	['cantjal]
3 ps f	<i>a cjanta</i>	[a 'canta]	<i>cjantia?</i>	['cantja]
1 pp	<i>i cjantìn</i>	[i can 'tiŋ]	<i>cjantino?</i>	[can 'tino]
2 pp	<i>i cjantais</i>	[i can 'tajs]	<i>cjantaiso?</i>	[can 'tajzo]
3 pp	<i>a cjantin</i>	[a 'cantin]	<i>cjantino?</i>	['cantino]
3 pp m	<i>ai cjanta</i>	[aj 'canta]	-	-
3 pp f	<i>as cjanta</i>	[as 'canta]	-	-

Taula 8. *Forma declarativa i interrogativa d'un verb en el friülà d'Agrons.*

3.2. El friülà de Beivars (dialecte central)

El segon punt d'enquesta que s'ha triat per a aquesta recerca és el del poble de Beivars. Aquest punt forma part del grup dialectal central, que és considerat el més proper a la llengua estàndard.

Pel que fa a l'accent tònic, al friülà de Beivars l'accent tònic és lliure i la síl·laba accentuada pot ser l'última, la penúltima, l'antepenúltima, l'anterior a l'antepenúltima i, en manlleus de l'italià (com el verb *dedicâ* 'dedicar'), fins i tot l'anterior a aquesta (taula 9).

Síl·laba tònica	Exemple	Transcripció	Traducció
... 'σ	<i>cjazaràs</i>	[caka 'ras]	parlés
... 'σσ	<i>cjazaris</i>	[ca 'karis]	parles
... 'σσσ	<i>cjazaris</i>	['cakaris]	rumors
... 'σσσσ	<i>puartinuses</i>	['pwartinuzes]	porta-nos-les
... 'σσσσσ	<i>dedichinuses</i>	['dedikinuzes]	dedica-nos-les

Taula 9. *Posicions de l'accent tònic en el friülà de Beivars.*

Des del punt de vista morfològic, pel que fa a la formació del femení en el friülà de Beivars existeixen dues grans classes. La primera classe és formada per les paraules que afegeixen [+e] a l'arrel del nom, mentre la marca de masculí és [+Ø]. La segona classe conté substantius i adjectius que tenen [+Ø] com a marca tant del

masculí com del femení singular. De la segona classe, en formen part tots els noms i adjectius que acaben:

1. en vocal tònica llarga diferent d'[u:] seguida d'[l]
2. en vocal àtona breu seguida d'[l]
3. en els morfemes [+ent], [+ant] i [+int].

Tots els noms i adjectius que no tenen les terminacions que s'acaben d'esmentar formen part de la primera classe.

La morfosintaxi pronominal i verbal és l'aspecte sintàctic que més conseqüències té per a la construcció del corpus. S'ha de recordar que el friülà de Beivars té els pronoms personals subjecte clítics (taula 10) i que els utilitza bàsicament com el friülà estàndard, que s'ha descrit a la taula 4.

	Pronom personal subjecte		
	tònic	àton proclític	àton enclític
1a pers. sing.	[ˈjo]	[o]	[o]
2a pers. sing.	[ˈtu]	[tu]	[tu]
3a pers. sing. m.	[ˈluj]	[al]	[al]
3a pers. sing. f.	[ˈje]	[e]	[e]
1a pers. pl.	[ˈnoaltris]	[o]	[o]
2a pers. pl. m.	[ˈvoaltris]	[o]	[o]
3a pers. pl.	[ˈlo:r]	[e]	[o]

Taula 10. *Pronoms personals tònicos i àtons del friülà de Beivars.*

	Forma declarativa		Forma interrogativa	
	Transcr. ortogràfica	Transcr. fonètica	Transcr. ortogràfica	Transcr. fonètica
1 ps	<i>o cjanti</i>	[o ˈcanti]	<i>cjantio?</i>	[ˈcantjo]
2 ps	<i>tu cjantis</i>	[tu ˈcantis]	<i>cjantistu?</i>	[ˈcantistu]
3 ps m	<i>al cjante</i>	[al ˈcante]	<i>cjantial?</i>	[ˈcantjal]
3 ps f	<i>e cjante</i>	[e ˈcante]	<i>cjantie?</i>	[ˈcantje]
1 pp	<i>o cjantìn</i>	[o can ˈtɪŋ]	<i>cjantino?</i>	[can ˈtino]
2 pp	<i>o cjantais</i>	[o can ˈtajs]	<i>cjantaiso?</i>	[can ˈtajzo]
3 pp	<i>e cjantin</i>	[e ˈcantɪŋ]	<i>cjantino?</i>	[ˈcantino]

Taula 11. *Forma declarativa i interrogativa d'un verb en el friülà de Beivars.*

Com a exemplificació del funcionament dels pronoms personals subjecte àtons al dialecte de Beivars, es pot agafar el present d'indicatiu del verb regular *cjantâ* (cantar) (taula 11). Cal notar que en presència d'un pronom personal subjecte enclític es produeixen canvis a les vocals i les consonants d'algunes veus verbals. Tal com s'ha destacat en el cas del friülà d'Agrons, és inevitable que a les formes interrogatives de tercera persona singular apareguin diftongs.

3.3. El friülà de Gradisca d'Isonzo (dialecte oriental)

El tercer dialecte que s'ha triat per a aquesta recerca és el de Gradisca d'Isonzo. Aquest dialecte forma part del subgrup oriental. Històricament, aquest grup de dialectes va néixer a la part de Friül que va formar part de l'Imperi d'Àustria des de 1500 fins a 1918 (mentre que la resta de Friül formava part d'altres entitats estatals). Encara que formin part del grup centreoriental, els dialectes orientals es diferencien dels centrals per molts aspectes fonològics, fonètics i sintàctics. Per aquest motiu s'ha cregut oportú recollir dades prosòdiques també en aquesta zona de Friül.

Pel que fa a l'accent tònic, el friülà de Gradisca d'Isonzo no té cap tret que el diferenciï del dialecte de Beivars: l'accent tònic és lliure i la síl·laba accentuada pot ser l'última, la penúltima, l'antepenúltima, l'anterior a l'antepenúltima i, en manlleus de l'italià (com el verb *dedicâ* 'dedicar'), fins i tot l'anterior a aquesta (taula 12).

Síl·laba tònica	Exemple	Transcripció	Traducció
... 'σ	<i>cjaculararès</i>	[tʃakara'ɾɛs]	parlaria
... 'σσ	<i>cjacaris</i>	[tʃa'karis]	parles
... 'σσσ	<i>cjacaris</i>	[tʃakaris]	rumors
... 'σσσσ	<i>puartigjilis</i>	[pwartidʒilis]	porta-li-les
... 'σσσσσ	<i>dedichigjilis</i>	[dedikidʒilis]	dedica-li-les

Taula 12. Posicions de l'accent tònic en el friülà de Gradisca d'Isonzo.

Pel que fa a la formació del femení, en el friülà de Gradisca d'Isonzo existeixen dues grans classes morfològiques. La primera classe està formada per les paraules que afegeixen [+a] a l'arrel del nom, mentre que la marca de masculí és [+Ø]. La segona classe conté substantius i adjectius que tenen [+Ø] com a marca tant del masculí com del femení singular. De la segona classe, en formen part tots els noms i adjectius que acaben en vocal tònica diferent d'[u] seguida d'[l]. Tots els noms i

adjectius que no tenen les terminacions que s'acaben d'esmentar, formen part de la primera classe.

Pel que fa a la morfosintaxi pronominal i verbal, que és l'aspecte sintàctic que més conseqüències té per a la construcció del corpus, s'ha de recordar que el friülà de Gradisca d'Isonzo no té els pronoms personals subjecte clítics. Per tant, de manera diferent del que passa als altres dialectes, no hi ha cap diferència morfosintàctica entre la forma declarativa i la forma interrogativa d'un verb. Com a exemplificació, es pot agafar el present d'indicatiu del verb regular *cjantâ* (cantar) (taula 13).

	Transcr. ortogràfica	Transcr. fonètica
1 ps	<i>cjanti</i>	[ˈtʃanti]
2 ps	<i>cjantis</i>	[ˈtʃantis]
3 ps m	<i>cjanta</i>	[ˈtʃanta]
1 pp	<i>cjantìn</i>	[tʃanˈtɪŋ]
2 pp	<i>cjanteso</i>	[tʃanˈtezo]
3 pp	<i>cjantìn</i>	[ˈtʃantɪŋ]

Taula 13. Forma declarativa-interrogativa d'un verb en el friülà de Gradisca d'Isonzo.

3.4. El friülà de Tesis (dialecte occidental)

El quart dialecte que s'ha triat per a aquesta recerca és aquell al qual pertany el poble de Tesis. Aquest dialecte forma part del grup occidental, que està separat dels altres pel riu Tagliamento i que històricament es va desenvolupar al territoris que formaven part de la diòcesi de Concordia (mentre els altres dialectes es parlen al territori de l'antiga diòcesi d'Aquileia).

També en el friülà de Tesis l'accent tònic és lliure i la síl·laba accentuada pot ser l'última, la penúltima, l'antepenúltima o l'anterior a l'antepenúltima (taula 14). De manera diferent del que passa als altres dialectes descrits en aquest treball, al friülà de Tesis l'accent tònic no pot caure a la síl·laba anterior a l'anterior a l'antepenúltima, ni tan sols als manlleus de l'italià.

Sobre la formació del femení, en el friülà de Tesis existeixen dues grans classes morfològiques. La primera classe està formada per les paraules que afegeixen [+a] a l'arrel del nom, mentre la marca de masculí és [+Ø]. La segona classe conté substantius i adjectius que tenen [+Ø] com a marca tant del masculí com del

femení singular. De la segona classe, en formen part tots els noms i adjectius que acaben en vocal tònica diferent de [u] seguida per [l]. Tots els noms i adjectius que no tinguin les terminacions que s'acaben d'esmentar formen part de la primera classe.

Síl·laba tònica	Exemple	Transcripció	Traducció
... 'σ	parlarès	[parla' res]	parlés
... 'σσ	parlavi	[par' lavi]	parlava
... 'σσσ	cjacaris	['cakaris]	rumors
... 'σσσσ	partimilis	['partimilis]	porta-me-les

Taula 14. Posicions de l'accent tònic en el friülà de Tesis.

En la morfosintaxi pronominal i verbal, que és l'aspecte sintàctic que més conseqüències té per a la construcció del corpus, s'ha de recordar que el friülà de Tesis té els pronoms personals subjecte clítics (taula 15) i que els utilitza bàsicament com el friülà estàndard (que s'ha il·lustrat a la taula 4), amb l'excepció que a la forma interrogativa de la tercera persona singular masculina apareixen dos pronoms febles, és a dir el proclític [il] i l'enclític [e], tal com es pot observar a la taula 16.

	Pronom personal subjecte		
	tònic	àton proclític	àton enclític
1a pers. sing.	['jo]	[i]	[o]
2a pers. sing.	['tu]	[tu]	[tu]
3a pers. sing. m.	['luj]	[al] , [il]	[e]
3a pers. sing. f.	['je]	[a]	[e]
1a pers. pl.	['no]	[i]	[o]
2a pers. pl.	['gwaltris]	[i]	[o]
3a pers. pl.	['lowr]	[a]	[e]

Taula 15. Pronoms personals tònicos i àtons del friülà de Tesis.

Com a exemplificació del funcionament dels pronoms personals subjecte àtons al dialecte de Tesis, es pot agafar el present d'indicatiu del verb regular *cjantâ* (cantar) (taula 16). Cal notar que en presència d'un pronom personal subjecte enclític es produeixen canvis a les vocals i les consonants d'algunes veus verbals. Com es veurà, aquest fenomen tindrà efectes sobre la construcció del corpus i l'anàlisi de les dades.

	Forma declarativa		Forma interrogativa	
	Transcr. ortogràfica	Transcr. fonètica	Transcr. ortogràfica	Transcr. fonètica
1 ps	<i>i cjanti</i>	[i 'canti]	<i>cjantio?</i>	['cantjo]
2 ps	<i>tu cjantis</i>	[tu 'cantis]	<i>cjantitu?</i>	['cantitu]
3 ps m	<i>al cjanta</i>	[al 'canta]	<i>il cjante?</i>	[il'cante]
3 ps f	<i>a cjanta</i>	[a 'canta]	<i>cjante?</i>	['cante]
1 pp	<i>i cjantàn</i>	[i can'taŋ]	<i>cjantàno?</i>	[can'tano]
2 pp	<i>i cjantais</i>	[i can'tajs]	<i>cjantaio?</i>	[can'tajo]
3 pp	<i>a cjantin</i>	[a 'cantin]	<i>cjantine?</i>	['cantine]

Taula 16. *Forma declarativa i interrogativa d'un verb en el friülà de Tesis.*

4. CONSTRUCCIÓ DEL CORPUS

Com s'ha dit anteriorment, la construcció del corpus fix friülà s'insereix en el marc del projecte de l'*Atlas Multimèdia de prosòdia de l'Espai Romànic* (AMPER) i, per tant, compleix amb les normes establertes en el seu marc. AMPER preveu que per a cada localitat escollida es recullin quatre tipus de corpus: un corpus lliure (que generalment consisteix en una narració espontània per part de l'informant), un corpus induït mitjançant un *map task*, un corpus de frases d'ús comú (també induïdes a partir del plantejament de supòsits contextuals als informants) i un corpus fix, format per frases declaratives i interrogatives absolutes que contenen paraules trisíl·labes oxítones, paroxítones i proparoxítones en un ordre establert.

Cada frase del corpus fix conté un sintagma amb funció de subjecte (S1), un sintagma amb funció de verb (S2) i un sintagma complement verbal amb funció d'objecte directe o de complement circumstancial (S3). L'S1 i l'S3 són substantius i poden tenir expansions formades per adjectius (EXP1 i EXP3, respectivament). Segons les normes d'AMPER, S1, EXP1, S3 i EXP3 poden ser paraules oxítones, paroxítones i proparoxítones. L'S2 només pot ser una paraula paroxítona. Les combinacions possibles són, per tant, 63 per a cada modalitat oracional (declarativa i interrogativa), és a dir 126 en total per a cada informant.

En línies generals, la preparació d'un corpus friülà que compleixi amb aquestes característiques no hauria de presentar cap problema, ja que tenim a disposició verbs plans (para ocupar la posició S2) i també substantius i adjectius aguts, plans i esdrúixols (per ocupar, respectivament, S1 i S3, EXP1 i EXP3). Ara bé, en realitat

entre els quatre dialectes del friülà hi ha diferències morfològiques que limiten el grau de llibertat de l'accent tònic (que s'explicaran al llarg dels propers apartats) i diferències importants en la sintaxi verbal-pronominal. Per aquest motiu, com es veurà a continuació, els corpus dels quatre dialectes són força diferents entre ells; però tenen en comú algunes característiques que fan possible la comparació entre les diferents varietat entre elles i amb qualsevol altra varietat estudiada en el marc AMPER:

1. Totes les frases tenen sentit complet i autònom.
2. Els verbs, els substantius i els adjectius son generalment trisil·làbics, i els substantius van precedits per un element àton monosil·làbic (ja sigui un article o una preposició). Et total, per tant, el conjunt de substantiu més determinant inclou sempre quatre síl·labes.
3. Totes les expansions són adjectius trisil·làbics, tal com preveuen les normes del projecte AMPER.
4. Tots els verbs, que són bisil·làbics, van precedits per un pronom reflexiu monosil·làbic, la qual cosa permet ometre sempre els pronoms personals subjecte àtons a les frases. Això simplifica la comparació entre varietats que, d'altra manera, seria més complicada per les diferències morfosintàctiques interdialectals que s'han explicat anteriorment.
5. Les frases sense expansió sempre tenen 11 síl·labes, les frases amb expansió sempre en tenen 14. Això permet comparar les frases més senzillament i, a més, permet tenir les fronteres de mot en correspondència amb les mateixes síl·labes.
6. Les paraules que s'utilitzen són patrimonials o neologismes d'alta freqüència d'ús. S'eviten neologismes d'ús tècnic o escàs.

Un cop predisposada la primera versió del corpus de cada punt d'enquesta, abans d'efectuar les gravacions s'ha procedit a consultar un parlant nadiu del dialecte per tal de comprovar que cada frase del corpus fos correcta i acceptable. Aquesta col·laboració amb informants del lloc ha estat un aspecte clau del procés de preparació del corpus.

4.1. El corpus d'Agrons

El primer corpus que s'ha definit ha estat el d'Agrons, perquè els dialectes septentrionals presenten menys limitacions que els altres. Al llarg d'aquest apartat veurem, sintagma per sintagma, quines són les restriccions que existeixen i quines conseqüències tenen sobre el corpus.

Al dialecte d'Agrons no hi ha cap problema per trobar substantius aguts i plans (amb vocals breus) per ocupar la posició S1 i S3. Pel que fa la mots esdrúixols, s'ha de recordar que en friülà no existeix cap substantiu patrimonial masculí esdrúixol. Per aquest motiu, els substantius esdrúixols que s'utilitzen a l'S1 i a l'S3 són femenins.

Tampoc és un problema trobar adjectius esdrúixols, plans i aguts masculins o femenins per ocupar la posició S1 i S3. Això es possible gràcies al les característiques de la morfologia nominal que s'han explicat anteriorment.

Pel que fa a l'S2, és a dir el verb, les formes declaratives no presenten dificultats. Les interrogatives, per contra, tenen un límit inevitable que ja s'ha esmentat: el nucli de la síl·laba posttònica sempre és un diftong.

4.2. El corpus de Beivars

A partir del corpus d'Agrons, s'ha definit el corpus de Beivars. Les diferències són mínimes, ja que els dialectes septentrionals i centrals comparteixen la majoria de les característiques que tenen influència sobre la preparació del corpus. De fet, l'única diferència evident és el fet que les marques morfològiques són diferents per al femení singular i plural. La diferència, tot i això, no és important per a aquesta recerca.

4.3. El corpus de Gradisca d'Isonzo

El corpus utilitzat per a les gravacions del friülà oriental és força diferent dels que s'han il·lustrat als dos apartats anteriors. Les raons de la diferència són tres:

1. En primer lloc, hi ha algunes diferències lèxiques entre el friülà oriental i els altres dialectes, per això no s'han pogut fer servir algunes paraules (com ara *sorestant*) i s'han hagut de substituir per d'altres.
2. En segon lloc, hi ha una diferència morfològica important: mentre a les varietats centrals i septentrionals els adjectius acabats en /-'ent/, /-'ant/ i /-'int/ formen part de la segona classe de flexió nominal (és a dir, que tenen una forma única per al masculí i el femení singular), en el friülà oriental formen part de la primera classe (és a dir, que la marca de femení singular és [+a]). Ara bé, en els corpus d'Agrons i Beivars s'ha

hagut de fer servir aquests adjectius perquè eren els únics que permetien la combinació entre un substantiu esdrúixol i una expansió aguda amb vocal breu. Per omplir aquesta posició sintàctica, en el dialecte de Gradisca d'Isonzo s'ha hagut d'utilitzar els adjectius que tenen una forma subjacent acabada en /'VI#/. Aquests adjectius, que a les altres varietats tenen la vocal tònica llarga (i, per tant, no es podien utilitzar), en el dialecte de Gradisca tenen la vocal tònica breu i una forma única al singular per al gènere masculí i el femení, i per això poden ser emprats.

3. En tercer i últim lloc, hi ha també diferències pel que fa a la morfologia pronominal i verbal. Les discrepàncies interdialectals en aquest sector fan que al corpus de Gradisca d'Isonzo no hi hagi cap distinció sintàctica entre la forma declarativa i la interrogativa.

4.4. El corpus de Tesis

El corpus utilitzat per a les gravacions del friülà occidental es va construir a partir del corpus utilitzat per al friülà central, substituint només les paraules que –segons els informants de Tesis– no eren típiques de la seva varietat. A més, s'ha hagut d'evitar fer servir a l'S1 substantius masculins, per tal d'evitar que a les formes interrogatives aparegués un doble pronom clíctic (taula 16).

4.5. Comparacions entre els quatre corpus

Aquest apartat (Taules de 17 a 24) conté una mostra de les frases declaratives i interrogatives que conformen el corpus fix dels quatre punts d'enquesta. De cada oració, es proporciona el codi AMPER i una traducció al català. Per raons d'espai, només es proposen les frases sense expansions; per consultar el corpus complet es pot accedir a la pàgina web d'AMPER-FRIÛL (Roseano i Fernández Planas 2009-2013). Per a una descripció dels resultats es remet a Roseano i Fernández Planas (2013a, 2013b) i Roseano (2012).

Tal i com es pot observar comparant les taules d'aquest apartat, com a conseqüència de totes les diferències morfològiques, sintàctiques i lèxiques que s'han esmentat als apartats anteriors, no hi ha cap frase que sigui idèntica a dos punts d'enquesta.

kwka	<i>Il sorestant si senta sul savalon.</i>	L'encarregat s'asseu a la sorra.
kwta	<i>La dipendent si neta la bareta.</i>	Le venedora es neteja la gorra.
kwpa	<i>La dipendent si neta la cotula.</i>	Le venedora es neteja la falda.
twka	<i>La fantata si senta sul savalon.</i>	La noia s'asseu a la sorra.
twta	<i>La ghitara si suna cun dolçeça.</i>	La guitarra es toca amb dolcesa.
twpa	<i>La ghitara si suna ta betula.</i>	La guitarra es toca a la taverna.
pwka	<i>La zovina si senta sul savalon.</i>	La jove s'asseu a la sorra.
pwta	<i>L'armonica si suna cun dolçeça.</i>	L'harmòniùm es toca amb dolcesa.
pwpa	<i>L'armonica si suna ta betula.</i>	L'harmòniùm es toca a la taverna.

Taula 17. Forma declarativa de les frases sense expansió d'Agrons.

kwka	<i>El sorestant si sente sul savalon.</i>	L'encarregat s'asseu a la sorra.
kwta	<i>La dipendent si nete la barete.</i>	Le dependenta es neteja la gorra.
kwpa	<i>La dipendent si nete la cotule.</i>	Le dependenta es neteja la falda.
twka	<i>La fantata si sente sul savalon.</i>	La noia s'asseu a la sorra.
twta	<i>La ghitare si sune cun dolcece.</i>	La guitarra es toca amb dolcesa.
twpa	<i>La ghitare si sune te betule.</i>	La guitarra es toca a la taverna.
pwka	<i>La zovine si sente sul savalon.</i>	La jove s'asseu a la sorra.
pwta	<i>L'armoniche si sune cun dolcece.</i>	L'harmòniùm es toca amb dolcesa.
pwpa	<i>L'armoniche si sune te betule.</i>	L'harmòniùm es toca a la taverna.

Taula 18. Forma declarativa de les frases sense expansió de Beivars.

kwka	<i>Il caporal si sinta sul savalon.</i>	El caporal s'asseu a la sorra.
kwta	<i>Il 'sovinut si neta la bareta.</i>	El jovenet es neteja la gorra.
kwpa	<i>Il 'sovinut doprava la britula.</i>	El jovenet emprava el ganivet.
twka	<i>La sartora si sinta sul savalon.</i>	La modista s'asseu a la sorra.
twta	<i>La ghitara si suna cun dolsessa.</i>	La guitarra es toca amb dolcesa.
twpa	<i>La ghitara si suna ta betula.</i>	La guitarra es toca a la taverna.
pwka	<i>La 'sovina si sinta sul savalon.</i>	La jove s'asseu a la sorra.
pwta	<i>L'armonica si suna cun dolsessa.</i>	L'harmòniùm es toca amb dolcesa.
pwpa	<i>L'armonica si suna ta betula.</i>	L'harmòniùm es toca a la taverna.

Taula 19. Forma declarativa de les frases sense expansió de Gradisca d'Isonzo.

kwka	<i>La dipendent si sinta sul savalon.</i>	Le dependenta s'asseu a la sorra.
kwta	<i>La dipendent si prova la bareta.</i>	Le dependenta s'emprova la gorra.
kwpa	<i>La dipendent si prova la cotula.</i>	Le dependenta s'emprova la falda.
twka	<i>La comessa si sinta sul savalon.</i>	La venedora s'asseu a la sorra.
twta	<i>La comessa si prova la bareta.</i>	La venedora s'emprova la gorra.
twpa	<i>La comessa si prova la cotula.</i>	La venedora s'emprova la falda.
pwka	<i>La 'sovina si sinta sul savalon.</i>	La jove s'asseu a la sorra.
pwta	<i>La 'sovina si prova la bareta.</i>	La jove s'emprova la gorra.
pwpa	<i>La 'sovina si prova la cotula.</i>	La jove s'emprova la falda.

Taula 20. Forma declarativa de les frases sense expansió de Tesis.

kwki	<i>Il sorestant si sentia sul savalon?</i>	L'encarregat s'asseu a la sorra?
kwti	<i>La dipendent si netia la bareta?</i>	Le venedora es neteja la gorra?
kwpi	<i>La dipendent si netia la cotula?</i>	Le venedora es neteja la falda?
twki	<i>La fantata si sentia sul savalon?</i>	L'encarregat s'asseu a la sorra?
twti	<i>La ghitara si sunia cun dolceça?</i>	La guitarra es toca amb dolcesa?
twpi	<i>La ghitara si sunia ta betula?</i>	La guitarra es toca a la taverna?
pwki	<i>La zovina si sentia sul savalon?</i>	La jove s'asseu a la sorra?
pwti	<i>L'armonica si sunia cun dolceça?</i>	L'harmòniùm es toca amb dolcesa?
pwpi	<i>L'armonica si sunia ta betula?</i>	L'harmòniùm es toca a la taverna?

Taula 21. Forma declarativa de les frases sense expansió d'Agrons.

kwki	<i>El sorestant si sentia sul savalon?</i>	L'encarregat s'asseu a la sorra?
kwti	<i>La dipendent si netie la barete?</i>	Le dependenta es neteja la gorra?
kwpi	<i>La dipendent si netie la cotule?</i>	Le dependenta es neteja la falda?
twki	<i>La fantate si sentie sul savalon?</i>	La noia s'asseu a la sorra?
twti	<i>La ghitare si sunie cun dolcece?</i>	La guitarra es toca amb dolcesa?
twpi	<i>La ghitare si sunie te betule?</i>	La guitarra es toca a la taverna?
pwki	<i>La zovine si sentie sul savalon?</i>	La jove s'asseu a la sorra?
pwti	<i>L'armoniche si sunie cun dolcece?</i>	L'harmòniùm es toca amb dolcesa?
pwpi	<i>L'armoniche si sunie te betule?</i>	L'harmòniùm es toca a la taverna?

Taula 22. Forma declarativa de les frases sense expansió de Beivars.

kwki	<i>Il caporal si sinta sul savalon?</i>	El caporal s'asseu a la sorra?
kwti	<i>Il 'sovinut si neta la bareta?</i>	El jovenet es neteja la gorra?
kwpi	<i>Il 'sovinut doprava la britula?</i>	El jovenet emprava el ganivet?
twki	<i>La sartora si sinta sul savalon?</i>	La modista s'asseu a la sorra?
twti	<i>La ghitara si suna cun dolsessa?</i>	La guitarra es toca amb dolcesa?
twpi	<i>La ghitara si suna ta betula?</i>	La guitarra es toca a la taverna?
pwki	<i>La 'sovina si sinta sul savalon?</i>	La jove s'asseu a la sorra?
pwti	<i>L'armonica si suna cun dolsessa?</i>	L'harmòniùm es toca amb dolcesa?
pwpi	<i>L'armonica si suna ta betula?</i>	L'harmòniùm es toca a la taverna?

Taula 23. Forma declarativa de les frases sense expansió de Gradisca d'Isonzo.

kwki	<i>La dipendent si sinte sul savalon?</i>	Le dependenta s'asseu a la sorra.
kwti	<i>La dipendent si prove la bareta?</i>	Le dependenta s'emprova la gorra?
kwpi	<i>La dipendent si prove la cotula?</i>	Le dependenta s'emprova la falda?
twki	<i>La comessa si sinte sul savalon?</i>	La venedora s'asseu a la sorra?
twti	<i>La comessa si prove la bareta?</i>	La venedora s'emprova la gorra?
twpi	<i>La comessa si prove la cotula?</i>	La venedora s'emprova la falda?
pwki	<i>La 'sovina si sinte sul savalon?</i>	La jove s'asseu a la sorra?
pwti	<i>La 'sovina si prove la bareta?</i>	La jove s'emprova la gorra?
pwpi	<i>La 'sovina si prove la cotula?</i>	La jove s'emprova la falda?

Taula 24. Forma declarativa de les frases sense expansió de Tesis.

5. CONCLUSIONS

L'experiència de la preparació del corpus fix friülà resulta ser molt útil de cara a la construcció dels corpus d'altres llengües sense estàndard oral, especialment les de la península italiana. Gràcies a l'experiència d'AMPER-FRIÛL, ha quedat clar que per a confeccionar el corpus fix en cas de llengües sense estàndard oral s'han de tenir en compte diferents aspectes de la variació diatòpica (lèxic, fonètica segmental, morfologia, sintaxis). Per això és crucial tenir un coneixement previ sòlid dels diferents dialectes. A més, com que és difícil que les descripcions de les parles de tots els punts d'enquesta siguin exhaustives, s'aconsella comptar amb la col·laboració d'informants locals –parlants nadius dels dialectes que es volen estudiar– que puguin comprovar el corpus abans de començar les gravacions.

AGRAÏMENTS: Aquest estudi s'ha finançat per part del Ministerio de Economía y Competitividad amb el projecte FFI2015-64859-P obtingut en convocatòria pública competitiva.

6. REFÈRENCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- CONTINI, M. (1992): «Vers une géoprosodie romane», dins *Actas del Nazioarteko Dialektologia Biltzarra Agiriak (Bilbao, 1991)*, Bilbao, Publicaciones de la Real Academia de la Lengua Vasca, pp. 83-109.
- CONTINI, M. (2005): «2e Séminaire international du projet AMPER», *Géolinguistique*, hors serie 3, pp. I-XI.
- CONTINI, M.; J. P. LAI, A. ROMANO i S. ROULLET (2003): «Vers un Atlas prosodique des variétés romanes», dins *Sempre los Camps Auràn Segadas Resurgantas, Mélanges Offerits a Xavier Ravier*, Toulouse, CNRS / Université de Toulouse Le Mirail, pp. 73-84.
- FRANCESCATO, G. (1966): *Dialettologia Friulana*, Udine, Società Filologica Friulana.
- FRAU, G. (1984): *I dialetti del Friuli*, Udine, Società Filologica Friulana.

-
- LAI, J. P. (2002): *L'intonation du Parler Sarde de Nuoro*. Tesi doctoral, Université Stendhal Grenoble 3.
- PICCO, L. (2001): *Ricercje su la Condizion Sociolenghistiche dal Furlan*, Udin, Forum.
- ROMANO, A. (2001): *Analyse des Structures Prosodiques des Dialectes et de l'Italien Régional Parlés dans le Salento: Approche Linguistique et Instrumentale*, Lille, Presses Universitaires du Septentrion.
- ROMANO, A.; J. P. LAI i S. ROULLET (2005): «La méthodologie AMPER», *Géolinguistique*, hors serie 3, pp. 1-5.
- ROSEANO, P. (2010): «La pronuncia del friulano standard: proposte, problemi, prospettive», *Ce Fastu?*, 86(1), pp. 7-34.
- ROSEANO, P. (2012): *La Prosòdia del Friülà en el Marc de l'Atles Multimèdia de Prosòdia de l'Espai Romànic*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona.
- ROSEANO, P. (2015): «Suddivisione dialettale del friulano», dins S. Heinemann i L. Melchior (eds.): *Manuale di Linguistica Friulana*, De Gruyter Mouton, Berlin, pp. 155-186
- ROSEANO, P. (2016): «I processi di allungamento vocalico nel friulano del Basso Canale di Gorto», dins A. M. Fernández Planas (ed.): *53 Reflexiones Sobre Aspectos de la Fonética y Otros Temas de Lingüística*, Laboratori de Fonètica de la Universitat de Barcelona, Barcelona, pp. 101-108.
- ROSEANO, P.; M. M. VANRELL i P. PRIETO (2015): «Intonational phonology of Friulian and its dialects», dins S. Frota i P. Prieto (eds.): *Intonation in Romance*, Oxford, Oxford University Press, pp. 101-139.
- ROSEANO, P. i A. M. FERNÁNDEZ PLANAS (coords.) (2009-2013): *Atlant Multimediâl de Prosodie des Varietâts Romanichis*. <http://stel.ub.edu/labfon/ampert/friul/index.html/> [07/02/2017]
- ROSEANO, P. i A. M. FERNÁNDEZ PLANAS (2013a): «La intonazion des frasis declarativis e des domandis polârs par furlan», *Ce Fastu?*, 89(1-2), pp. 7-24.

ROSEANO, P. i A. M. FERNÁNDEZ PLANAS (2013b): «L'intonazione delle dichiarative neutre e delle interrogative polari in quattro varietà friulane: Agrons, Beivars, Tesis e Gradisca d'Isonzo», *Ladinia*, 37, pp. 161-182.

VICARIO, F. (2005): *Lezioni di Linguistica Friulana*, Udine, Forum.

VICARIO, F. (2007): «I dialets dal furlan», dins F. Fari (ed.): *Manuâl di Lenghistiche Furlane*, Udin, Forum, pp. 31-45.

